

Functie- en competentieprofiel

Gespecialiseerde verpleegkundige Infirmier Spécialisé (IS) Specialized Nurse (SN)

Auteur : BVVS – Belgische Vereniging Verpleegkundig Specialisten

Bestuur BVVS: Lieve Goossens, Elsie Decoene, Karen Versluys, Annelies Courtens, Susan Broekmans, Brenda Van Delft, Sofie Eerens, Stefanie Decock, Ann Van Hecke, Ellen De Wandeler, Piet Eelen, Bregje D'haeze, Nathalie Duerinckx

De eerste versie van het functieprofiel goedgekeurd door de FRV van mei 2017 werd aangevuld met :

- *stellingen vanuit de peer sessions georganiseerd door de BVVS van 09/01/2018 en 08/02/2018*

De BVVS conceptnota is tegen 15/02/2018 bezorgd aan de werkgroep van de Federale Raad Verpleegkunde als adviesnota.

Deze nota kwam tot stand dankzij de constructieve samenwerking van de volgende personen (en (in)formele discussies met hun collega's):

Dorien Andof (verpleegkundig consulent), Diego Backaert (verpleegkundig consulent), Sam Cordijn (Wit-Gele-Kruis), Susanne Cuijpers (VS), Wouter Decat (AUVB), Karlien Degezelle (verpleegkundig leidinggevende), Inge Demandt (VS), Greta Demets (verpleegkundig consulent), Johan Demunter (verpleegkundig consulent), Kristel De Vliegheer (verpleegkundig leidinggevende), Liesbeth Dockx (VS), Karin Elen (verpleegkundig consulent), Jürgen Magerman (docent), Nicolaas Martens, Liesbeth Moortgat (verpleegkundig consulent), Eva Pape (verpleegkundig consulent), Luc Puys, Lily Smet (gespecialiseerde verpleegkundige) Christel Stuyven (verpleegkundig leidinggevende), Stephanie Vandebuerie (verpleegkundig leidinggevende), Koen Van Landeghem (VS), Hanne Vandewiele (VS), Monique Van Hiel (VVOV), Lieke Vercruysse (VS), Tom Vermeulen (VS)

Inleiding

Deze nota ligt aan de basis voor het advies aan de minister van Volksgezondheid, dit in het kader van een adviesvraag gesteld aan de Federale Raad Verpleegkunde aangaande de functiedifferentiatie binnen het verpleegkundig zorgdomein. Deze nota kwam tot stand vanuit verschillende consultatierondes georganiseerd door de BVVS.

De nota verleent advies aangaande de gespecialiseerde verpleegkundige inzake de volgende 4 punten:

1. de definitie;
2. de specialisatiedomeinen
3. de erkenningscriteria;
4. de competenties volgens het concept van Hamric en het Canmeds model;
5. de voorwaarden waaronder een gespecialiseerde verpleegkundige werkt (bijv. met meer autonomie ten opzichte van een (niet) gespecialiseerde verpleegkundige).

In het beroeps- en competentieprofiel wordt de functie van de gespecialiseerde verpleegkundige duidelijk gedefinieerd en onderbouwd met de nodige werkkaders en referenties. Met het profiel wordt een beeld weergegeven wat men kan verwachten van de gespecialiseerde verpleegkundige in de gezondheidszorg.

Het is eveneens een belangrijk hulpmiddel in de professionalisering van de verpleegkunde en biedt inzicht in de discussie m.b.t. functiedifferentiatie binnen het verpleegkundig beroep. De nota zorgt voor een duidelijke identiteit van de gespecialiseerde verpleegkundige, kan worden gebruikt voor een continue evaluatie van deze zorgprofessional en is gebaseerd op een brede gedragenheid vanuit het verpleegkundig beroepsveld.

Tenslotte kan het profiel als basis dienen voor het evalueren en het bijsturen van een opleidingsprofiel voor de gespecialiseerde verpleegkundige.

Bij de opmaak van dit beroeps- en competentieprofiel werd rekening gehouden met::

- de 7 canMEDs rollen om competenties te definiëren;
- nationale en internationale literatuur;
- Europese en internationale beroeps- en competentieprofielen van verpleegkundig experts of specialized nurses

In deze nota wordt de patiënt/cliënt vermeld maar aangezien een gespecialiseerde verpleegkundige in elke setting kan ingezet worden, ook in woonzorgcentra, is een correctere benaming “zorgvrager”. De nota dient dus ook vanuit dit standpunt gelezen te worden.

Binnen de gezondheidszorg wordt dikwijls verwezen naar interdisciplinaire samenwerking. Dit is de samenwerking tussen verschillende disciplines (bv. overleg tussen palliatieve zorgen verpleegkundigen, oncologisch verpleegkundigen en radiotherapieverpleegkundigen) maar niet noodzakelijk verschillende beroepsgroepen. Interprofessioneel verwijst naar de samenwerking tussen verschillende beroepsgroepen zoals artsen, verpleegkundigen, kinesisten, ergotherapeuten. Deze begrippen worden vanuit dit kader in de nota gehanteerd.

1. Definitie van de functie Gespecialiseerde Verpleegkundige/Verpleegkundig Consulent

De gespecialiseerde verpleegkundige is een bachelor verpleegkundige algemene zorg met extra verworven competenties en expertise binnen een specifiek zorgdomein of voor een bepaalde patiënten/cliënten groep. De gespecialiseerde verpleegkundige verleent een doorgedreven integrale verpleegkundige zorg, verder reikend dan de basiszorg verleend door de bachelor verpleegkundige algemene zorg. Vanuit zijn/haar specialisatie bevordert de gespecialiseerde verpleegkundige de zorgpraktijk door het voeren van de regie over complexe verpleegkundige zorgsituaties. De gespecialiseerde verpleegkundige kan ook zorg leveren die verder reikt dan de reguliere verpleegkundige maar werkt steeds binnen een afgebakend uitgewerkt kader. Het kan hier zowel gaan over substitutie van zorg (meestal van de arts) als van complementaire zorg aan deze van de medische.

In deze nota worden de beide functies (*gespecialiseerde verpleegkundige en verpleegkundig consulent*), zoals voorgesteld in de het functiemodel van de Federale Raad Verpleegkunde 2017, mee beschouwd. Wanneer de **gespecialiseerde verpleegkundige** naast het verlenen van complexe doorgedreven en integrale verpleegkundige zorg binnen de eigen afdeling ook actief en afdelingsoverschrijdend de rol van adviesverlener, opleider en kwaliteitspromotor opneemt, moeten we spreken van een **verpleegkundig consulent**.

De consulent onderscheidt zich duidelijk van de gespecialiseerde verpleegkundige door het enerzijds opnemen van extra rollen en anderzijds de afdelingsoverschrijdende/organisatiebrede focus.

Kenmerkend voor een gespecialiseerde verpleegkundige:

1) **Expert zorg verlenen binnen de eigen afdeling**

- heeft een specialisatieopleiding gevolgd;
- is geregistreerd als gespecialiseerde verpleegkundige in het kadaster Verpleegkunde.

De verpleegkundig consulent zal (dynamisch volgens de context) bijkomend en afdelingsoverschrijdend, de volgende rollen opnemen:

2) **Advies verlenen**

3) **Opleiding aanbieden**

4) **Kwaliteit van zorg bevorderen**

De verpleegkundig consulent werkt veelal binnen een verpleegkundig en interprofessioneel team maar werkt vanuit zijn/haar rol als adviesverlener en opleider idealiter organisatiebreed of afdelingsoverschrijdend tot transmuraal.

De focus is zowel patiënt- als collega- georiënteerd en biedt ondersteuning aan:

- Patiënten (cliënten) en hun omgeving die gespecialiseerde verpleegkundige zorg nodig hebben en dit op de afdeling / afdelingsoverschrijdend en/of organisatie breed.
- Collega- en studenten verpleegkundigen binnen de gehele organisatie en buiten de organisatie
- Artsen en andere paramedische medewerkers werkzaam binnen het specialisatiedomein (binnen en buiten de organisatie)

Om spraakverwarring met de verpleegkundig specialist te vermijden, wordt aanbevolen dat de gespecialiseerde verpleegkundige/consulent zich na registratie benoemt met het specialisatiedomein: bv. pijnverpleegkundige, geriatrisch verpleegkundige, wondzorgverpleegkundige, pijnconsulent, consulent digistieve oncologie,...

2. Specialisatiedomeinen Gespecialiseerde Verpleegkundige/Verpleegkundig Consulent

De *gespecialiseerde verpleegkundige* is werkzaam binnen een specifieke patiënten/cliënten groep, een zorgprogramma of een bepaald gespecialiseerd zorgdomein van de acute zorg, chronisch zorg, eerstelijns gezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg, pediatrische zorg en transmurale zorg.

De gespecialiseerde verpleegkundige werkzaam als *verpleegkundig consulent* kenmerkt zich door het afdelingsoverschrijdend/organisatiebreed werken en in die context is de onderverdeling naar acute zorg, chronisch zorg, eerstelijns gezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg, pediatrische zorg en transmurale zorg niet opportuun.

3. Erkenningscriteria Gespecialiseerde Verpleegkundige/Verpleegkundig Consulent

Over de erkenningscriteria werd reeds gedebatteerd binnen de peersessions van de BVVS, maar er is nog onvoldoende verkennend onderzoek gebeurd om reeds alle details te beschrijven. Vanuit gevoerde debatten worden hierbij een aantal eerste reflecties weergegeven:

1. OPLEIDING

- Houder van een bachelor diploma verpleegkundige
- Een voortgezette opleiding binnen het specifieke zorgdomein of de patiëntengroep met bijvoorbeeld 30 studiepunten (kan ook uitgedrukt worden in ECTS) of credits. Hierbij wachten we het advies af van de werkgroep 'permanente vorming' vanuit de FRV.
- Consulent: specifieke opleiding volgens nood om ook de bijkomende rollen te kunnen uitvoeren: bv. didactiek, houden van spreekuur en adviesverlening, coaching, farmacologie,...

Een bijkomende **in-service opleiding binnen het specialisatiedomein (stage)** is noodzakelijk en dit in nauwe samenwerking met de collega gespecialiseerde verpleegkundigen, consulenten, verpleegkundig specialisten en arts(en) binnen het specialisatiedomein. Dit om de nodige kennis en vaardigheden te verwerven en om klinische en didactische activiteiten uit te voeren op een expertniveau.

De gespecialiseerde verpleegkundige/consulent staat in voor het op peil houden van haar/zijn eigen expert kennis. **Permanente vorming** volgen binnen het domein kan o.a. door het volgen van cursussen, deelname aan congressen en werkgroepen, deelname aan verbeteringsprojecten, intervisiemomenten.

2. WERKERVARINGSVEREISTEN

De gespecialiseerde verpleegkundige/consulent bezit tenminste 2 jaar werkervaring als basisverpleegkundige (of evenwaardig van ten minste 2 jaar full time).

Bijkomend heeft deze een ervaring in het specialisatiedomein of in de zorg voor een specifieke patiëntenpopulatie van minimum 2000 uren in de laatste 4 jaar.

3. REGISTRATIE

Erkenning gebeurt na registratie in het kadaster voor Verpleegkunde. Geregistreerde gespecialiseerde verpleegkundigen/consulent krijgen een erkenningsnummer waarmee enerzijds duidelijk is dat het om

een gespecialiseerde verpleegkundige/consulent gaat en anderzijds een koppeling met een RIZIV-nummer mogelijk wordt.

Voor de erkenning van professionals die momenteel hun functie uitoefenen moeten nog gepaste overgangsmaatregelen worden uitgewerkt waarbij op basis van hun portfolio de reeds verworven competenties kunnen worden aangetoond. Ontbrekende competenties om de functie in de toekomst verder te kunnen uitvoeren, moeten kunnen worden verworven op basis van het volgen van opleiding en/of stage.

4. **HERNIEUWING VAN DE ERKENNING**

De hernieuwing van de erkenning gebeurt elke 5 jaar. De gespecialiseerde verpleegkundigen/consulent staat in voor het op peil houden van haar/zijn eigen expert kennis. De verpleegkundige kan zich een gespecialiseerde verpleegkundige of bijkomend consulent blijven noemen als zij/hij kan aantonen dat:

- (1) er permanente vorming gevolgd wordt binnen het specialisatie domein;
- (2) zij/hij nog steeds werkzaam is binnen het specialisatie domein en actief is in de verschillende rollen van de gespecialiseerde verpleegkundige of verpleegkundig consulent (zoals gedefinieerd in punt 1).

De minimumvereisten die tijdens deze 5 jaar in het specialisatie domein moeten worden behaald, moeten nog verder worden gedefinieerd.

Deze inspectie zou in de toekomst moeten kunnen uitgevoerd worden door de beroepsorganisatie binnen deze specialisatie (cfr internationale modellen) en/of door een onafhankelijk federale inspectiedienst.

4. **Competenties van de Gespecialiseerde Verpleegkundige/Verpleegkundig Consulent**

De activiteiten van de gespecialiseerde verpleegkundige kunnen verschillen naar gelang de specificiteit van de patiëntenpopulatie, het organisatorisch kader of de werkcontext. Elke gespecialiseerde verpleegkundige bezit dezelfde set kerncompetenties maar door de werkcontext worden de rollen dynamisch in gezet. De klinische competenties kunnen variëren afhankelijk van de noden van de doelgroep en het zorgdomein. Zoals gedefinieerd in punt 1, spreken we van een verpleegkundig consulent wanneer bijkomende rollen van adviesverlener, opleider en kwaliteitspromotor actief en afdelingsoverschrijdend worden opgenomen.

De competenties van de gespecialiseerde verpleegkundige/verpleegkundig consulent worden omschreven met behulp van de CanMEDs rollen.

Figuur 1 CanMEDs model

1) Zorgverlener (vakinhoudelijk handelen)

- Het verlenen van gespecialiseerde verpleegkundige zorg aan de specifieke patiënten/cliënten doelgroep.
- Complexe zorgsituaties kunnen analyseren, coördineren en aanpakken.
- Neemt de zorgcoördinatie voor de patiënten/cliëntengroep op zich.
- Stelt zorg- en behandelplannen op, evalueert en stuurt bij wanneer nodig.
- Het toepassen van een doorgedreven theoretische kennis in de gespecialiseerde praktijk.
- Beschikken over doorgedreven vaardigheden binnen het specialisatie domein.
- Voert (complexe) verpleegkundige handelingen op een expertniveau uit.
- Maakt gebruik van aangepaste methoden om de complexiteit te beheersen.
- Geeft voorlichting aan de patiënt en zijn omgeving.
- Voert het verpleegkundig spreekuur/consult – gedefinieerd binnen het zorgpad of zorgprogramma van de patiënten/cliënten groep binnen het specialisatie domein – uit.
- Verwijst de patiënt of zijn omgeving naar andere zorgverleners door in functie van hun noden.
- Integreert verpleegkundige, medische en paramedische activiteiten in het zorgenplan.
- Is verantwoordelijk voor een zorgvuldige rapportage over de verleende zorg.
- Voert eenvoudige en geprotocolleerde medische handelingen uit zodat de continuïteit van zorg kan worden gewaarborgd (binnen klinische kaders).
- Werkt voorschriften uit binnen het specialisatie domein en binnen duidelijk omschreven zorgpaden of zorgprogramma's.

2) Communicator

- Collega 's ondersteunen bij de uitvoering van complexe zorgen vanuit een coachende rol. Met de gespecialiseerde kennis en vaardigheden de collega verpleegkundigen ondersteunen, begeleiden en instrueren.
- Het verlenen van zorginhoudelijke adviezen binnen het eigen team en/of organisatie breed.
- Draagt expertise over aan verpleegkundigen en andere leden van het team en doet dit vanuit zijn/haar rol als adviesverlener en opleider.
- Signaleert opleidingsnoden bij de verpleegkundigen aan de leidinggevende. Tijdens het geven van advies, heeft de VC aandacht voor de leerbehoeften bij collega verpleegkundigen.
- Werkt mee aan de organisatie van theoretische en praktische opleidingen voor een duidelijk omschreven doelgroep (verpleegkundigen, artsen, patiënten, scholen, patiëntenverenigingen...).
- Studenten begeleiden bij het uitwerken van hun eindwerk/afstudeerproject.
- Organiseert de werkbegeleiding van studenten en nieuwe medewerkers binnen het domein.
- Werkt mee aan de opleiding van collega verpleegkundig experts binnen het domein.
- Bezit communicatieve en didactische vaardigheden om kennis en kunde over te dragen aan andere zorgverleners.

3) Samenwerkingspartner

- Verleent advies (aan artsen, verpleegkundigen, paramedici, ...) en draagt bij tot het stellen van een juiste (verpleegkundige) diagnoses en biedt hulp bij de opmaak van een zorgenplan.
- Fungeert als een belangrijke gesprekspartner voor het interprofessioneel team.
- Ondersteunt, begeleidt en instrueert collega verpleegkundigen en andere disciplines binnen het domein.
- Heeft een belangrijke rol in het verlenen van continuïteit van zorg en treedt in vele situaties binnen het domein op als casemanager binnen de intra- en transmurale zorg.

4) Gezondheidsbevorderaar (maatschappelijk handelen en preventie)

- Geeft patiëntenvoorlichting en –begeleiding op maat;
- Geeft op een methodische wijze educatie, zowel individueel als in groep.
- Benut efficiënt de beschikbare hulpmiddelen bij de educatie.
- Stelt zich t.o.v. de doelgroep op als coach of begeleider.
- Geeft in een gestructureerde context educatie aan patiënten en hun familie en organiseert hiervoor verpleegkundige spreekuren ter bevordering van het gezondheidsgedrag.
- Werkt mee aan de ontwikkeling en organisatie van voorlichting- of educatieprogramma's.
- Werkt mee aan de ontwikkeling van voorlichtingsmateriaal aangepast aan de noden en leerstijlen van de doelgroep.

5) Professional en kwaliteitspromotor

- Werkt mee aan de actualisering en vernieuwing (evidence based) van de inhoud en de vorm van de zorgprocessen.
- Werkt actief mee aan de ontwikkeling van evidence based richtlijnen binnen het specialisatiegebied, dit in nauwe samenwerking met de verpleegkundig specialist.
- Heeft een voorbeeldfunctie in het team en de organisatie.
- Is mede verantwoordelijk voor kennisoverdracht binnen het team.
- Draagt zorg voor het constant up-to-date houden van de eigen kennis binnen het expertisegebied d.m.v. het raadplegen van wetenschappelijke lectuur, zelfstudie, het bijwonen van symposia e.a.
- Maakt deel uit van kennisnetwerken en wisselt kennis en ervaringen uit met interne en externe collega's en stakeholders.
- Erkent en analyseert (herhalende) gebeurtenissen in de zorg die om een kwaliteitsverbetering vragen en signaleert deze.
- Reikt voorstellen aan om de kwaliteit van zorg binnen het zorgdomein te optimaliseren.
- Werkt actief mee aan kwaliteitsprojecten binnen het zorgdomein.
- Draagt bij aan de optimalisatie van de kwaliteit van de dienst- en zorgverlening aan de patiënten en hun familie en aan het zichtbaar maken van de effecten van deze optimalisaties.
- Geeft advies bij materiaal- en apparatuur keuze aangaande het gespecialiseerd zorgdomein.

6) Organisator

- Coördineert de complexe zorgen binnen het zorgdomein.
- Coördineert en organiseert de (verpleegkundige) zorgen binnen het domein. Vanuit deze rol instrueert en begeleidt de gespecialiseerde verpleegkundige andere gezondheidszorgbeoefenaars en zijn/haar collega verpleegkundigen algemene zorgen bij de uitvoering van de verpleegkundige zorgen.
- Coördineert patiënten/cliënten besprekingen met het lokale interprofessioneel team.

7) Reflectieve EBP professional

- Werkt mee aan de implementatie van evidence based ontwikkelingen in de praktijk van de zorgverleners en vergroot hierdoor het deskundigheidsniveau van de equipe.
- Werkt actief mee aan de zorgontwikkeling binnen het zorgdomein.
- Een voortrekkersrol hebben bij veranderingsprojecten binnen de afdeling of het team
- Werkt mee aan wetenschappelijk onderzoek.
- Het kunnen aangeven van eigen grenzen in weten en kunnen en andere professionals willen inschakelen waar nodig.

5. Werkvoorwaarden

1. AUTONOMIE

De gespecialiseerde verpleegkundige/consulent werkt onder gedefinieerde autonomie maar is bevoegd om een verpleegkundig spreekuur/consult en -voorschrift uit te voeren binnen zijn/haar specialisatiedomein. Het verpleegkundig spreekuur/consult wordt duidelijk bepaald in het zorgpad/zorgprogramma. De verdere specificaties en vereisten zijn op dit moment nog onvoldoende bediscussieerd en uitgeklaard met de stakeholders. De volgende opsomming vormt slechts een aanzet:

- De gespecialiseerde verpleegkundige/consulent is pas bevoegd voor het uitwerken van een verpleegkundig voorschrift na een afzonderlijke (nieuwe) opleiding.
 - a. farmacologisch voorschrift (te bepalen per specialisatiedomein)
 - b. niet-farmacologische voorschrift (te bepalen per specialisatiedomein)

In de huidige situatie bezitten de gespecialiseerde verpleegkundigen nog niet of onvoldoende de competenties om dit correct uit te voeren (in het bijzonder het verpleegkundig voorschrift). In de specialisatie opleidingen moet er aandacht zijn voor deze bijkomende competenties.

- De gespecialiseerde verpleegkundige/consulent kan medische (of andere) handelingen uitvoeren binnen een staand order en/of zorgpad.
- De vergoeding van de diensten die de gespecialiseerde verpleegkundige/consulent levert, zullen bij voorkeur opgenomen worden in de terugbetaling via conventies, nomenclatuur of zorgprogramma's en bijgevolg dienst overschrijdend zijn. Idealiter is er binnen de herfinanciering van de zorg een Fee for service die de gespecialiseerde verpleegkundige levert: betaling voor consult, spreekuur of uitgevoerde procedures en binnen het zorgpad en complementair met activiteiten van andere zorgprofessionals. In afwachting van het aanwezig zijn van deze, is een verloning analoog aan de actes van andere gezondheidszorgbeoefenaars te overwegen.

2. LOONVOORWAARDEN

De functie "gespecialiseerde verpleegkundige met rolinvulling als consulent (zoals gedefinieerd in punt 1) wordt opgenomen in de IFIC zorgwijzer. Deze ontvangt een extra vergoeding indien aan de erkenningscriteria is voldaan.

3. JOB INVULLING

De gespecialiseerde verpleegkundige in de rol van verpleegkundig consulent krijgt gemandateerde tijd om de rollen afdelingsoverschrijdend op te nemen als adviesverlener, opleider en kwaliteitspromotor.

De gespecialiseerde verpleegkundig/verpleegkundig consulent werkt bij voorkeur in teamverband met verpleegkundig specialisten zodat de continuïteit van de (gespecialiseerde klinische) zorg gegarandeerd wordt en dat ook de focus op innovatie, beleid en onderzoek gewaarborgd wordt binnen het zorgdomein.